

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішення шостої сесії обласної
ради восьмого скликання
22 жовтня 2021 року № 3-6/VIII

(у редакції розпорядження
начальника Чернігівської
обласної військової
адміністрації

від 05 травня 2026 р. № 640)

**Обласна Програма
попередження дитячої безпритульності та
бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання
дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського
піклування, на 2022-2026 роки**

**м. Чернігів
2026 рік**

ЗМІСТ

	стор.
1. Паспорт обласної Програми попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, на 2022-2026 роки (далі- Програма)	3
2. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма	5
3. Визначення мети Програми	9
4. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, обсягів та джерел фінансування, строки та етапи виконання Програми	9
5. Перелік завдань і заходів Програми та результативні показники	10
6. Напрями діяльності та заходи Програми	10
7. Координація та контроль за ходом виконання Програми	11

Додаток 1. Ресурсне забезпечення обласної Програми попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, на 2022-2026 роки.

Додаток 2. Напрями діяльності та заходи обласної Програми попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, на 2022-2026 роки.

Додаток 3. Результативні показники виконання обласної Програми попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, на 2022-2026 роки.

Додаток 4. Порядок використання коштів обласного бюджету Чернігівської області на виплату одноразової адресної грошової допомоги при утворенні впродовж 2026 року прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу на території Чернігівської області.

1. ПАСПОРТ

**обласної Програми попередження дитячої безпритульності та
бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей,
позбавлених батьківського піклування, на 2022 -2026 роки**

1.	Ініціатор розроблення Програми	Чернігівська обласна державна адміністрація, Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації.
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення Програми	Закони України: «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини», Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 року № 526-р, розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 703-р «Про затвердження плану заходів з реалізації II етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки, Операційний план заходів на 2024-2026 роки з реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.11.2024 № 1201-р, розпорядження голови Чернігівської обласної державної адміністрації від 26 серпня 2021 року № 847 «Про розроблення проекту обласної Програми попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, на 2022-2026 роки».

3.	Розробник Програми	Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації.
4.	Співрозробники Програми	-
5.	Відповідальний виконавець Програми	Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації.
6.	Учасники Програми	Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації, Департамент соціального захисту населення Чернігівської обласної державної адміністрації, Обласний центр соціальних служб, районні державні адміністрації, виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад (за згодою).
7.	Термін реалізації Програми	2022–2026 роки.
7.1.	Етапи виконання Програми	І-ий етап: 2022–2023 роки; ІІ-ий етап: 2024–2026 роки.
8.	Перелік місцевих бюджетів, які беруть участь у виконанні Програми	Обласний бюджет.
9.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, всього, у тому числі:	2100,00 тис. грн
9.1.	коштів обласного бюджету	2100,00 тис. грн

2. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма.

Для забезпечення виконання завдань державної політики у сфері охорони дитинства діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування області спрямовується на захист прав, свобод та інтересів дітей, запобігання їх бездоглядності та безпритульності, соціальному сирітству, розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Особливої уваги та турботи з боку суспільства, усіх державних органів та недержавних організацій потребують діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

За оперативними даними служб у справах дітей області, починаючи із 2016 року по перше півріччя 2021 року, у регіоні статус дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, набуло 1 630 осіб (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Набуття дітьми статусів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	I-е півріччя 2021
Кількість дітей, які набули статус дітей-сиріт, осіб	79	90	98	92	92	37
Кількість дітей, які набули статус дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб	175	236	231	195	208	97
Всього	254	326	329	287	300	134

Усього, станом на 01.07.2021 в області налічувалось 1980 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що на 9,5% менше ніж на 01.01.2017 (на 01.01.2017 – 2077 осіб).

Зменшенню загальної кількості таких дітей сприяє, зокрема, їх усиновлення, внаслідок якого вони втрачають статус дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування. Так, протягом 2016 року – I-го півріччя 2021 року усиновлено 302 дитини цієї категорії.

Водночас, не втрачає актуальності влаштування таких дітей до інших сімейних форм виховання (опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки

сімейного типу), пошук нових батьків, створення умов для зростання кожного маленького українця в колі сім'ї.

Впродовж останніх п'яти років питома вага охоплення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, сімейними формами виховання збільшилась в області на 1,2 відсоткові пункти: з 92,0% на 01.01.2017 до 93,2% на 01.07.2021 (Таблиця 2.2). Цей показник є вищим, ніж у середньому по Україні, який становить – 92,6%.

Таблиця 2.2

Загальна кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, форми їх влаштування

Станом на:	Загальна кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб	Кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають під опікою, піклуванням, осіб	Кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, осіб	% дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ях громадян
01.01.2017	2077	1434	477	92,0%
01.01.2018	2036	1406	495	93,4%
01.01.2019	2042	1396	499	92,8%
01.01.2020	2030	1357	511	92,0%
01.01.2021	2004	1349	520	93, 3%
01.07.2021	1980	1325	521	93,2%

Протягом аналізованого періоду кількість дитячих будинків сімейного типу (далі – ДБСТ) зросла на 36,0% (з 25 до 34), вихованців у цих формах сімейного виховання на 9,2% (з 477 до 521 особи). За результатами 2016–2021 років у прийомних сім'ях (далі – ПС) та ДБСТ знайшли нових батьків 362 дитини-сироти та дитини, позбавлені батьківського піклування. Слід зазначити також, що відсоток дітей відповідної категорії, які виховуються у ПС та ДБСТ складає у регіоні 26,2%, при середньому по Україні – 21,5%.

При цьому, число дітей зазначеної категорії в інтернатних закладах скоротилося впродовж останніх п'яти років на 15,4%: з 130 осіб у 2016 році до 110 на теперішній час (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у інтернатних закладах

Роки:	2016	2017	2018	2019	2020	I-е півріччя 2021
Загальна кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб	2077	2036	2042	2030	2004	1980
З них, перебуває в інтернатних закладах, осіб	130	105	119	111	114	110
Питома вага, у %	6,3	5,2	5,8	5,5	5,7	5,6

Поряд з розвитком сімейних форм виховання, в області проводиться робота в напрямку запобігання соціальному сирітству дітей, їх бездоглядності та безпритульності, що включає проведення заходів зі своєчасної діагностики ознак сімейного неблагополуччя, профілактичної роботи з батьками, які ухиляються від виконання батьківських обов'язків, організацію надання необхідної соціальної, психологічної, педагогічної та медичної допомоги дітям.

Серед найбільш дієвих інструментів такої роботи є проведення службами у справах дітей (далі – ССД) спільно з представниками органів Національної поліції, надавачів соціальних послуг профілактичних заходів (рейдів) з виїздом до населених пунктів області, у ході яких відвідуються місця можливого перебування дітей, розважальні та торгівельні заклади, проводиться обстеження умов виховання та проживання дітей, які виховуються в сім'ях, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Впродовж 2016–2021 років зросла активність у проведенні таких заходів, що, зокрема, пов'язано з розвитком мережі ССД виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Такі структурні підрозділи утворені в кожній із 57 територіальних громад області.

Окрім цього, потреба в активізації проведення профілактичних рейдів була зумовлена новими політичними векторами у сфері захисту прав дитини, зокрема, завданнями Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та плану заходів з реалізації її I-го етапу, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р, а також раптовим поверненням навесні 2020 року до сімей 970 дітей з інтернатних закладів (936 – мешканці Чернігівської області), у зв'язку із запровадженням карантинних заходів, зумовлених поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Таким чином, внаслідок посилення профілактичної роботи збільшилась кількість виявлених дітей, які потребували соціально-правового захисту через перебування без належного догляду батьків, проживання / виховання в умовах, які становили загрозу для їх життя та здоров'я тощо, а також дітей, які перебувають на обліку служб у справах дітей у зв'язку зі складними життєвими обставинами (Таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

**Результати проведення роботи з профілактики дитячої
бездоглядності та безпритульності**

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	I-е півріччя 2021
Проведено рейдів	879	1047	1233	1557	1634	753
Виявлено всього дітей	282	349	257	266	307	202
Загальна кількість дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах	1102	1168	1169	1176	1235	1365

Щодо кожної дитини, яка перебуває на обліку ССД, розроблені та затверджені комісіями з питань захисту прав дитини виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад Індивідуальні плани соціального захисту. Їх реалізація забезпечується міждисциплінарними командами з числа практичних психологів, педагогічних та медичних працівників, працівників ССД та надавачів соціальних послуг, утворених за місцем проживання дітей.

У разі потреби та за наявності законних підстав, надання дітям цієї категорії комплексної допомоги здійснюється також через мережу центрів соціально-психологічної реабілітації дітей Служби у справах дітей обласної державної адміністрації, які розташовані в містах Ніжині, Чернігові та с. Хмільниця Чернігівського району, їх планова ємність становить 150 місць (включаючи 140 місць цілодобового та 10 місць денного перебування дітей).

За період з 2016 року по липень 2021 року програмами індивідуальної комплексної реабілітації та психолого-педагогічної корекції охоплено 1816 дітей. У цих закладах допомога надається не лише дітям, а й їхнім батькам; до роботи залучаються органи опіки та піклування, ССД, центри соціальних служб / центри надання соціальних послуг за місцем проживання дітей.

Отже, впродовж останніх років вдалося досягнути суттєвого прогресу у сфері соціального захисту дітей: на 9,5% зменшилась кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; на 9,2% зросла кількість вихованців у ПС та ДБСТ.

Водночас, збільшення кількості дітей, виявлених у ході профілактичних рейдів, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також процеси реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, в умовах кадрових змін у професійному складі працівників ССД внаслідок реформування системи органів місцевого самоврядування та районних державних адміністрацій, зумовлюють необхідність посилення фахової компетентності працівників ССД (42 ССД в територіальних громадах, що становить 74%, були фактично заповнені новими працівниками, з них – 18 новопризначених начальників у 2021 році), центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та координації на території регіону дій органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства у розв'язанні проблем соціально-правового захисту дітей.

3. Визначення мети Програми.

Метою Програми є забезпечення ефективного виконання на території області державної політики у сфері захисту прав дітей, створення належних умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сімейному середовищі, попередження дитячої бездоглядності, безпритульності та соціального сирітства.

4. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, обсягів та джерел фінансування, строки та етапи виконання Програми.

Для забезпечення ефективного виконання реалізації на території області державної політики у сфері захисту прав дітей, створення належних умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сімейному середовищі, попередження дитячої бездоглядності, безпритульності та соціального сирітства необхідним є:

посилення роботи з профілактики дитячої бездоглядності, безпритульності, соціального сирітства;

підвищення професійної спроможності працівників новостворених ССД сільських, селищних, міських рад територіальних громад, інших посадових осіб органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, закладів соціального захисту дітей з питань захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, тощо;

підвищення поінформованості населення з питань реалізації прав, свобод та законних інтересів дітей, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у результаті проведення інформаційних кампаній у мережі Інтернет та ЗМІ, виготовлення та поширення соціальної реклами, інформаційних матеріалів тощо;

посилення координації роботи структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, органів Національної поліції, надавачів соціальних послуг, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства в напрямку протидії дитячій

бездоглядності, безпритульності, соціальному сирітству, жорстокому поводженню щодо дітей, у тому числі домашньому насильству, реалізації заходів з реформування системи інституційного догляду та виховання дітей;

подальший розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування (передбачається збільшення питомої ваги дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, охоплених сімейними формами виховання, у 2026 році – до 95,0%);

матеріальна підтримка для новостворених ДСБТ та ПС;

проведення заходів соціальної підтримки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Програма є довгостроковою та розроблена на період до 2026 року, передбачає два етапи виконання: I-й етап – 2022–2023 роки; II-й – 2024–2026 роки.

Фінансове забезпечення заходів Програми здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету.

Обсяг фінансування Програми визначається щороку, виходячи з конкретних завдань та можливостей фінансового забезпечення у відповідному бюджетному періоді.

Ресурсне забезпечення обласної Програми та строки її виконання наведено в додатку 1.

5. Перелік завдань і заходів Програми та результативні показники.

Завдання та заходи з виконання Програми наведені у додатку 2.

Результативні показники Програми наведені у додатку 3.

6. Напрями діяльності та заходи Програми.

Напрями діяльності Програми, у тому числі заходи, строки виконання заходів, їх виконавці, обсяги та джерела фінансування з розбивкою за роками та очікуваний результат від їх виконання зазначені в додатку 2.

Заходами Програми передбачається:

проведення навчальних семінарів для працівників ССД райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей з питань попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, профілактики соціального сирітства, розвитку сімейних форм виховання тощо;

виготовлення друкованої інформаційно-просвітницької продукції щодо захисту прав дитини, влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, до сімейних форм виховання, розвитку послуги патронату над дитиною;

проведення виїзних мобільних інформаційно-консультативних пунктів з прав дитини;

організація виїздів (рейдів) до населених пунктів області для виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність та безпритульність, інші негативні прояви в дитячому середовищі;

проведення фестивалю кращих практик виховної роботи та соціально-психологічної реабілітації дітей серед педагогічних працівників центрів соціально-психологічної реабілітації дітей;

виготовлення та розповсюдження серед працівників ССД методичної продукції;

проведення нарад, конференцій, засідань за «круглим столом» (у тому числі виїзних) з питань протидії дитячій бездоглядності, безпритульності, соціальному сирітству, жорстокому поводженню щодо дітей (у тому числі домашньому насильству), розвитку сімейних форм виховання, реалізації заходів з реформування системи інституційного догляду та виховання дітей;

проведення святкових заходів для дітей соціально незахищених категорій з нагоди відзначення Дня захисту дітей, Дня усиновлення, Дня спільних дій в інтересах дітей (Всесвітнього дня дитини), новорічних та різдвяних свят.

виплата одноразової адресної грошової допомоги при утворенні впродовж 2026 року прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу на території Чернігівської області, у розмірі 10000 грн (за окремим порядком).

Завдяки реалізації заходів Програми передбачається досягнення:

збільшення на 25% кількості дітей, стосовно яких вжито заходів щодо їх соціально-правового захисту (на 5 % кожного року);

зростання питомої ваги дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, охоплених сімейними формами виховання: 2022 р. – 93,5%; 2023 р. – 93,8%, 2024 р. – 94,2%; 2025 р. – 94,6 %; 2026 р. – 95%;

збільшення мережі сімей патронатних вихователів (створення 5 сімей упродовж 2022–2026 років).

7. Координація та контроль за ходом виконання Програми.

Виконання Програми здійснюється шляхом реалізації виконавцями заходів, зазначених у цій Програмі.

Безпосередній контроль за реалізацією заходів Програми, координацію дій між виконавцями Програми, визначення порядку взаємного інформування та звітування здійснює Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації.

Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації щороку у визначений термін розміщує на офіційному сайті Чернігівської обласної державної адміністрації звіт про виконання Програми та надає його постійній комісії обласної ради з питань сім'ї, молоді, спорту та туризму.

Інформація про хід виконання Програми та ефективність реалізації її заходів може заслуховуватись обласною радою в строки та спосіб, визначені нею.

Протягом двох місяців після закінчення встановленого строку дії Програми Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації складає заключний звіт про результати її виконання та подає його на розгляд обласної ради разом із пояснювальною запискою про кінцеві результати виконання Програми.

Начальник Служби у справах дітей
Чернігівської обласної державної адміністрації

Людмила ЗЕЛЕНЬКО